

HERMENÈUTICA I CRÍTICA DE LES IDEOLOGIES

El capítol VI del llibre *¿Qué es la Hermenéutica?* de Jean Grondin, és una ampliació del capítol V dedicat a Hans Georg Gadamer atès que, en explicar el que varen dir sobre el seu pensament Emili Betti i Jürgen Habermas, torna a reflexionar sobre el pensament de Gadamer. En ser tres pensadors contemporanis entre ells, i de vidat llarga, pogueren establir productius debats que varen contribuir a perfilar el seu pensament. Sobre tot el debat entre Gadamer i Habermas, que Grondin qualifica “d'èpic”.

Gadamer, Hans Georg: (1890-2002) Filòsof alemany, va ser deixeble de Husserl i de Heidegger.

Betti, Emili (1890-1968) Italià, jurista, professor de Dret Romà i filòsof.

Habermas, Jürgen, (nascut l'any 1929), Filòsof i sociòleg alemany, considerat el màxim representant de la segona generació de l'escola de Frankfurt. Deixeble de Gadamer.

Previ: síntesi molt resumida de la filosofia hermenèutica de Gadamer.

Gadamer segueix la línia de pensament de Nietzsche, Dilthey, Husserl i Heidegger però desemboca en la formulació de l'*hermenèutica filosòfica*, ja que és el primer en utilitzar aquest terme l'any 1960.

Gadamer postula que l'*hermenèutica* supera els límits del criteri d'objectivitat que s'aplica a l'estudi de les ciències de la naturalesa, i que aquell criteri d'objectivitat no pot monopolitzar la garantia de l'experiència de *veritat*. Que la *interpretació (hermenèutica)* que es necessita per a la *comprensió* la realitza un subjecte que viu en unes condicions concretes d'espai i de temps i que en tot procés de *comprensió* hi intervé la *tradició* (acords, cultura de cada societat concreta). Això fa que en el procés de *comprensió* es parteixi d'uns *pressupòsits i prejudicis*. Aquests **judicis previs són constitutius de la realitat històrica de l'ésser humà**. Denúncia el *prejudici de l'antiprejudici*.

Gadamer diu que **el mitjà de tota comprensió és el llenguatge i que tota comprensió és un procés lingüístic**. El llenguatge no és només un instrument de pensament sinó que és **constituti del món de l'home i dimensió fonamental de la seva experiència**. Per ell, el llenguatge és el que permet que els homes tinguin món i l'existència del món humà està constituïda de forma lingüística. Gadamer, identifica **ésser i llenguatge**, la qual cosa es considera que és *el seu gir ontològic de l'hermenèutica*, fins al punt de dir “*l'ésser que pot arribar a ser comprès és el llenguatge*”.

1.- La reacció metodològica de Betti

Betti, es situava en la tradició d'Schleiermacher i de Dilthey, i, fent una síntesi molt més ordenada i desenvolupada, presenta una concepció rigorosament metodològica de l'hermenèutica en la voluminosa *Teoria Generale della interpretazione*. Aquesta obra va ser poc llegida i, Betti, va redactar dos panflets(?), en alemany, on va resumir allò més essencial del seu pensament. Es varen divulgar més i varen ser molt polèmics.

En el primer, encara no hi havia referències a Gadamer, ataca les doctrines “*herètiques*” de Heidegger i Bultmann que veuen la *precomprensió* com una condició de la interpretació. Betti defensa aferrissadament la doctrina clàssica segons la qual la *precomprensió* perjudica la possibilitat de comprensió correcta.

Amb l'assaig de l'any 1962, formula la primera rèplica important a “*Veritat i mètode*” de Gadamer. Betti, pensava que Gadamer tenia la mateixa concepció metodològica que ell, i que amb la seva hermenèutica proposava només una nova metodologia en la que es desentenia del mètode i es remetia als *prejudicis* propis.

Per tant, li retreia a Gadamer que confonia el **significat** d'una obra, és a dir el punt de vista de l'autor, amb la **rellevància** que aquesta obra tenia pel lector actual.. Per Betti, això conduïa al subjectivisme i, per ell, la tasca essencial de l'hermenèutica era **reconstruir la intenció de l'autor**.

En respostes posteriors, Gadamer va anar precisant el **sentit** de la seva hermenèutica. Diu qu la seva intenció no és proposar una nova metodologia, sinó portar a terme una reflexió sobre l'experiència de veritat de les ciències de l'esperit, que cerquen superar el marc d'una metodologia massa dependent de les ciències exactes.

.2.- L'aportació de Gadamer segons Habermas

Habermas vol mostrar que les ciències socials tenen la maduresa suficient i un interès de coneixement **emancipat**, la qual cosa les habilita per a criticar la societat contemporània. Potser és més conegut allò que Habermas va criticar del pensament de Gadamer que no allò en que coincidien, però els acors de fons són prou importants per a recordar-los.

1) Comparteix la crítica que fa Gadamer a “*la comprensió objectivista que les ciències tradicionals de l'esperit tenen d'elles mateixes*”. Creu que per comprendre és imprescindible fer una reflexió sobre el corrent d'influències i efectes que uneixen per endavant als subjectes cognitius amb els seus objectes.. Que l'investigador social forma part de l'objecte que estudia i que cal que sigui conscient dels *prejudicis*, tots ells emancipadors, que orienten la seva investigació.

2) També, Habermas va aprendre molt de la concepció del llenguatge de Gadamer. Creu que no es pot entendre l'acció social si es prescindeix del llenguatge dintre del qual s'articula aquesta acció i on ella mateix es reflexa. Però, més important, *que el llenguatge està dotat d'una capacitat de transcendir-se a sí mateix*. La prova és que sempre es pot *traduir un contingut de sentit* d'una llengua a una altra. Diu “*Els cercles lingüístics no estan tancats monàdicament* (en unitats indivisibles), *sinó que són porosos: tant cap a fora com cap a dintre*”. És a dir, podem acollir i *traduir* al nostre llenguatge continguts *estrangers* i, també, el llenguatge pot *transcendir* les seves pròpies expressions per a trobar-ne de noves per aplicar-les a allò que es vol comprendre. Aquesta forma oberta, dóna testimoni, segons Habermas, del *potencial de raó* inherent al llenguatge.

3.- La crítica d' Habermas a Gadamer

Habermas diu: si bé Gadamer ha descobert el potencial d'una “*racionalitat comunicativa*” que pot superar els límits d'un llenguatge concret, també ha compromès l'alcanc d'aquest descobriment en afirmar que la comprensió es fonamenta en la tradició o en l'acord preexistent que suposa una societat determinada. Es pot anar més enllà d'aquest acord per mitjà “*d'una crítica de les ideologies*”. El seu propòsit és qüestionar la ideologia dominant en una societat determinada o en un grup com a forma “*sistemàticament distorsionada de comunicació*”, torçada perquè allunya la comunicació del seu fin natural que és la comprensió entre els interlocutors.

En qüestionar l'acord preexistent d'una comunitat determinada, s'abandona el terreny de l'hermenèutica per entrar en el de la “*crítica de les ideologies*”.

Habermas li diu a Gadamer que no pot donar les tradicions culturals com absolutes.

Habermas intenta pensar “*amb Gadamer contra Gadamer*”, perquè és exactament la concepció de Gadamer sobre el llenguatge i la seva capacitat d'autotrascendència el que Habermas torna en contra del propi Gadamer per discutir-li la seva concepció de la tradició. Però, de fet, Gadamer mai no fa de la tradició un criteri absolut.

En el fons, el desacord de Habermas està més en plantejar, si pel fet de trascendir els límits d'una tradició concreta en nom de la crítica de les ideologies hom ja surt de l'univers hermenèutic i en, si pel fet de prendre consciència d'una tradició determinada per mitjà de la reflexió queda suspès del tot el determinisme de la tradició.

Gadamer reconeix que és possible superar els límits d'una tradició cultural determinada, però dubta que la superació de la conformitat existent pugui fer-se des d'una crítica de les ideologies que pretén diagnòsticar les “*patologies*” de la societat.

Habermas es manté, ell també, en el sí d'una tradició, més o menys conscient, més o menys dissolta per la reflexió. Per altra banda, hem de recordar que el taló de fons de la crítica de Habermas va ser la revolta dels estudiants del Maig de 1968, amb el seu qüestionament de qualsevol autoritat fonamentada en la tradició.

En aquell contexte, Gadamer apareixia com el “conservador” i Habermas, amparant-se en la crítica marxista de les ideologies i el psicoanàlisi s'atorgava el paper de progressista. Si hi reflexionem bé, ens adonem que, la ironia està en què qui defensava amb més entusiasme la crítica de les ideologies era qui tenia el discurs més clarament ideologitzat.

A la seva manera, Habermas ho va reconèixer i va anar abandonant la retòrica de la crítica de les ideologies i es pot dir que, l'últim Habermas, s'ha anat acostant a Gadamer.

M.Dolors Mariné
Callús, 27 de Març de 2010